

Діяльність інформаційно-аналітичних центрів з дослідження правових процесів на території СНД

Стаття присвячена актуальній тематиці порівняльних досліджень правових процесів у країнах СНД, що проводяться інформаційно-аналітичними центрами, зокрема на базі наукових бібліотек. Розглянуто основні напрями цієї діяльності, а також спектр проблем на шляху реалізації подібних проєктів.

Актуальність вивчення різних процесів і явищ, що відбуваються на теренах СНД, з урахуванням їх урегульованості правом зростає на сучасному етапі розвитку Української держави та суспільства. Звернення до досвіду інших країн обумовлено нагальними потребами складних і суперечливих соціально-економічних та політико-правових процесів в Україні. Для їх належного забезпечення важливим є узагальнення досвіду прийняття правових рішень у різних сферах країнами, які мають схожі темпи розвитку. Дослідження історико-правових процесів у країнах СНД за роки незалежності дають значний матеріал для визначення напрямів удосконалення організації та діяльності сучасних органів влади в Україні.

Питанням порівняльного правознавства приділяє увагу дедалі більше коло вчених в Україні та інших пострадянських державах. Початок одному з основних аспектів порівняльного правознавства – комплексному вивченню правової карти сучасного світу – поклали юридичні праці відомого французького вченого Р. Давида. Систематизації знань у сфері теорії порівняльного правознавства та її подальшій розробці приділяється увага в працях заслуженого діяча науки РФ, доктора юридичних наук Ю. А. Тихомирова. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України з 2001 р. почав реалізацію наукових, науково-організаційних та видавничих програм – розробку й видання серії довідникової і монографічної літератури «Енциклопедія порівняльного правознавства», спеціалізованого журналу «Порівняльно-правові дослідження», проведення міжнародних наукових семінарів «Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку», створення Української асоціації порівняльного правознавства та ін. Проте на сьогодні немає комплексного дослідження, присвяченого порівняльному аналізу процесів становлення національного законодавства в країнах СНД.

Пізнання процесів загальноправового розвитку сьогодні стало глобальним завданням для всіх країн і світової спільноти. Більшість держав підтримують зближення різних правових систем. Зростає інтерес до вивчення й взаємного використання досвіду розвитку національних законодавств, обміну правовою інформацією та науковими ідеями. З кожним роком системи права розвиваються та оптимізуються. Часто переходять в іншу якісну форму. Для того щоб впливати на процес розвитку права, треба досліджувати нові факти, події, взаємозв'язки в суспільному житті. Посилення впливу глобальних тенденцій зумовлює ту обставину, що в сучасних умовах не можна обмежуватися тільки своїм внутрішньодержавним правом, дуже важливо враховувати досвід і практику інших країн. Для України в процесі творення незалежної національної правової системи та її адаптації до соціально-політичних і економічних умов, що постійно оновлюються, принципового значення набуває досвід, накопичений іншими країнами в результаті розв'язання аналогічних завдань. При органах влади та в наукових установах з'являються спеціалізовані підрозділи, які займаються фундаментальними та прикладними порівняльно-правовими дослідженнями. Діяльність у сфері моніторингу різноманітних правових явищ проводять інформаційно-аналітичні центри на базі наукових бібліотек, сприяючи тим самим удосконаленню законодавчої, правозастосовчої діяльності, а також діяльності у сфері правового інформування, інформаційної підтримки бізнесу, підвищення правової культури, а також подолання правового нігілізму.

Основним призначенням діяльності таких інформаційно-аналітичних центрів у сфері дослідження національних правових систем у цілому є вивчення досвіду перенесення на національний ґрунт і застосування на практиці правових рішень у різноманітних галузях при врахуванні на-ціональних особливостей і збереженні правових традицій. Метою такої діяльності є надання інформаційної підтримки при виробленні управлінських рішень органами влади всіх рівнів. Аналізуючи та узагальнюючи досвід правозастосування найбільш близької до України за організацією правової діяльності групи держав, а саме країн СНД, можна визначити оптимальні напрями вдосконалення правової бази на шляху її подальшого розвитку. Вивчення цього питання зумовлено прискореним формуванням в Україні нових галузей та інститутів права і законодавства. Інтенсифікується законотворча діяльність, збільшується кількість ратифікованих Україною міжнародно-правових актів, які входять до системи права України, що спричиняє

необхідність співвідносити своє право та законодавство з міжнародним правом, роль якого неухильно зростає. Відмінності в підходах до формування правової бази, до форм, методів, принципів закріплення конкретних інститутів права можуть спричинити ряд незручностей державам на міжнародному рівні. У цьому контексті дослідження різних систем права дає можливість на науковій основі визначити позиції держав і знайти компромісний варіант. У сучасному світі з його наростаючим взаємозв'язком і взаємозалежністю держав, їх економік, з розширенням відносин і обмінів між ними дедалі більше зростають процеси «правової інтеграції» внаслідок загострення потреби у схожих правових принципах, рішеннях і розширенні поля узгодженого правового розвитку.

Інформаційно-аналітична робота у сфері моніторингу розвитку права в країнах СНД є досить інформаційномісткою. Вона потребує організаційного оформлення і спеціалізації згідно з функціями збору, накопичення, обробки, видачі, аналізу і реалізації інформації на користь підготовки варіантів рішень на різних рівнях. **Результатом такої роботи є виявлення позитивного та негативного правотворчого та правозастосовного досвіду, зокрема, неефективності норм права, що регулюють питання з аналогічних українським проблем.** Країни СНД мають багато спільного в процесі розвитку національного права. При цьому суперечності у формуванні правосвідомості залежно від переважання західних чи східних елементів культури, конфесійної орієнтації та інших історичних чинників простежуються як в українців, так і в багатьох інших народів пострадянського простору. Прояви глобалізації злочинності, зокрема в економічній сфері, схожість злочинних схем, що реалізуються на території СНД, можуть бути зменшені завдяки узагальненню набутого досвіду з даного напрямку. Його використання в науковій, законодавчій та практичній діяльності є дуже актуальним та своєчасним.

Робота в галузі моделювання розвитку правових процесів різною мірою охоплює такі напрями інформаційної діяльності, які умовно можна розділити на системний розгляд предметної галузі досліджень та розробку інтелектуальних експертних оцінок.

У процесі пошуку і дослідження загальних і особливих елементів державного ладу, спільного і відмінного між політико-правовими інститутами, установами та процедурами, їх перевагами і недоліками, умовами, у яких вони проявляють себе, інформаційно-аналітичні центри використовують як первинні джерела інформації, так і власні ноу-хау. Зокрема, впровадження оперативної системи узагаль-

нення нової інформації, що з'являється в глобальному інформаційному просторі; формування аналітичних матеріалів оглядового характеру, що представляють фонди наукових бібліотек з правових питань; аналіз громадської думки стосовно правотворчої діяльності. **У цьому контексті варто відзначити спільну діяльність Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ та Департаменту корпоративної безпеки Українського союзу промисловців та підприємців, результатом якої є вироблення таких інформаційних продуктів, як бюлетені правової інформації «Экономическая безопасность в документах стран СНГ», «Мониторинг антикризисного законодательства стран СНГ» та огляд матеріалів ЗМІ «Безпека підприємства».**

Впровадження в практику діяльності інформаційно-аналітичних центрів систем правового моніторингу надає можливість оперативно і достовірно оцінити ступінь впливу дії явищ правового характеру, правових колізій на громадськість, спрогнозувати зміни суспільних настроїв під впливом даних явищ і вжити превентивних заходів з нейтралізації проблем правової психології, тобто сукупності звичок, настроїв, стереотипів поведінки, в яких відображається емоційно-психологічне ставлення соціальних груп, колективів, окремих громадян до права в цілому та окремих його норм, правопорядку, до юридичних установ та їх діяльності. Доцільність діяльності інформаційно-аналітичних центрів у сфері правового моніторингу на базі наукових бібліотек зумовлена наявністю величезної інформаційної бази, акумульованого досвіду правової діяльності, що дає поштовх для апробації нових методів та інструментів аналітичної роботи, що на декілька порядків підвищує ефективність діяльності. Однак існує спектр проблем, що вимагає свого вирішення для створення фундаменту інформаційно-аналітичної роботи в цій сфері. Професійно організована інформаційно-аналітична робота в правовій сфері передбачає, у першу чергу, залучення для системної роботи кваліфікованих спеціалістів, що спеціалізуються не тільки в юриспруденції, а й мають досвід аналітичної роботи, здатність правильно визначити правовий бік суспільно-політичних процесів, мають навички застосування статистичного, структурного методів моделювання правових процесів, методу компаративістики тощо.

Функціонування інформаційно-аналітичних служб напряму пов'язане з оптимізацією структури управління, підтримки цілісності суспільства. Плідна робота інформаційно-аналітичних центрів у сфері правових досліджень дає перспективи для вдосконалення управлінських рішень за рахунок підвищення правової освіченості та

культури. Крім того, інформаційно-аналітичні центри на базі наукових бібліотек, у контексті діяльності щодо дослідження правових систем СНД, а також суспільно-політичних процесів можуть бути інструментом розвитку наукових зв'язків у межах міжнародних досліджень як з академічними вузами та центрами в Україні, так і з подібними організаціями в СНД та Європі. Підсумовуючи, варто наголосити, що використання потужного потенціалу інформаційно-аналітичних центрів на базі наукових бібліотек у сфері дослідження правових процесів створуватиме підґрунтя для розкриття дедалі нових можливостей підтримки рішень на всіх рівнях управління, що, у свою чергу, є визначальним фактором становлення української правової держави.

Список використаної літератури

1. *Вишняков, В. Г., Егизаров, В. А., Королев, Ю. А., Тихомиров, Ю. А., Юмашев, Ю. М.* Право и межгосударственные объединения [Текст] / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ / за об. ред. В. Г. Вишнякова. – СПб. : Юридический центр «Пресс», 2003. – 575 с.
2. *Оніщенко, Н. М.* Правова система: проблеми теорії [Текст] : монографія. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002;
3. *Оборотов, Ю. Н.* Традиции и новации в правовом развитии [Текст] / Ю. Н. Оборотов – О. : Юрид. л-ра, 2001. – 156 с.
4. *Рабінович, П. М.* Законодавство сучасної України: до характеристики тенденцій розвитку [Текст] / П. М. Рабінович // Вісн. Академії правових наук України. – Х., 1996.
5. *Скаун, О. Ф.* Общее сравнительное правоведение: основные типы (семьи) правовых систем мира [Текст] / О. Ф. Скаун – К. : Ін Юре, 2008.
6. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку [Текст] : зб. наук. статей / ред. Шемшученко Ю. С., Кресін О. В. ; упоряд. О. В. Кресін, О. М. Редькіна, К. О. Черніченко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Таврійський національний ун-т ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – К, 2006. – 426 с.
7. *Тихомиров, Ю. А.* Курс сравнительного правоведения [Текст] / Ю. А. Тихомиров, – М. : Издательство НОРМА, 1996. – 432 с.
8. *Рене, Давид, Камилла, Жоффре-Спинози.* Основные правовые системы современности [Текст] / Д. Рене, Н.-С. Камилла ; пер. с фр. В. А. Туманов. – М. : Международные отношения, 2003. – 399 с.